

فصل ۵ : شکوفایی علوم و فنون پس از ظهور اسلام

درس ۹: پیشرفت‌های علمی مسلمانان		درس ۱۰: چه عواملی موجب گسترش علوم و فنون در دوره اسلامی شدند؟	
حوزه‌های موضوعی	زمان، تداوم و تغییر فرهنگ و هویت فضا و مکان	مفاهیم کلیدی	تحول، پیشرفت و تداوم، علت‌ها و معلول‌ها میراث فرهنگی پراکندگی
<p>مهارت‌های کاوشگری: کاوش و بررسی، خلاقیت، مشارکت، واکنش فردی و اظهارنظر، برقراری ارتباط ارزش‌ها و نگرش‌ها: میهن‌دوستی، احساس تعلق و تمایل نسبت به مفاخر و دستاوردهای مسلمانان ایرانی در دوره اسلامی</p> <p>اهداف کلی: هدف شماره ۱۱ جدول اهداف</p> <p>انتظارات یادگیری: انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • روابط علت و معلولی پیشرفت‌های مسلمانان را در دوره اسلامی بیان کنند و نشان دهند. • درباره یکی از مفاخر مسلمان و آثار وی از منابع مختلف، اطلاعاتی گردآوری کنند. • مفاخر علمی - فرهنگی دوره اسلامی و آثار آنها را در قالب روزنامه‌دیواری، پوستر و امثالهم به نمایش بگذارند. • خط زمان را بخوانند و بتوانند آثار یا مفاخر یک مقطع زمانی را با توجه به «قرن» نیمه اول، نیمه دوم و ... روی خط زمان بخوانند یا قرار دهند. • روی نقشه مسیرهای اصلی گسترش اسلام را نشان دهند و معین کنند. 			

فصل در یک نگاه

پس از ظهور و گسترش اسلام، مسلمانان پیشرفت‌های علمی، فرهنگی و هنری زیادی داشتند و آثار مهمی از خود برجای گذاشتند که تا قرن‌ها مورد استفاده مغرب‌زمین بوده است. قرن‌های سوم تا پنجم هجری اوج این تکاپوهای علمی مسلمانان است و نکته درخور توجه اینجاست که در این دوره ایرانیان مسلمان خدمات بزرگی به جهانیان ارائه نمودند و نقش و جایگاه ویژه‌ای در این شکوفایی علوم و فنون داشتند. متأسفانه به این موارد در آموزش تاریخ چندان توجه نشده است. در این فصل، دانش‌آموزان با گسترش اسلام، ظهور دانشمندان و اندیشمندان برجسته مسلمان و آثار آنها و علل و عوامل مربوط به رونق و شکوفایی علمی آشنا می‌شوند و اطلاعاتی درباره انواع مراکز علمی جهان اسلام کسب می‌کنند.

در این فصل همچنین مهارت‌های مربوط به خواندن «خط زمان» آموزش داده می‌شود.

مواد و وسایل لازم

کتاب درسی، کاربرگ‌های فعالیت، مجموعه کتاب‌های آموزشی مربوط به مفاخر مسلمان و آثار آنها متناسب با سن مخاطبان، در صورت امکان عکس و اسلاید از آثار، مجسمه‌ها و تندیس‌های مفاخر ...

۹ درس

پیشرفت‌های علمی مسلمانان

مراحل تدریس و ایجاد فرصت‌های یادگیری

پیشنادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها:

(فضای طرح سؤال را به‌وجود بیاورید.)

- مقدمه کتاب در این فصل، خود شروع مناسبی است برای آن که فضای طرح سؤال پدید آید.
- برای شروع می‌توانید در صورت امکان تعدادی عکس و اسلاید از تندیس یا مجسمه مفاخر مسلمان که در موزه‌ها، پارک‌ها و فرهنگسراها نصب شده است به دانش‌آموزان نشان دهید و یا مجموعه کتاب‌های آموزشی را که درباره مفاخر مسلمان و آثار آنها نوشته شده است به کلاس ببرید^۱ و در بین بچه‌ها توزیع کنید و اجازه بدهید آنها را ورق بزنند و بپرسید چرا با گذشت سال‌های زیاد، (ذکر کنید بیش از ۱۰۰۰ سال) نام این افراد هنوز نزد ما زنده است؟ این افراد چه اختراعات و ابداعاتی داشته‌اند؟ و ...
- پس از ایجاد آمادگی به گسترش اسلام و علل و عوامل آن بپردازید. به عبارت دیگر اول پیشرفت‌ها و آثار و جلوه‌ها را آموزش دهید تا زمینه برای پرداختن به علل و عوامل آماده شود.
- به این منظور ابتدا فعالیت ۳ را انجام دهید. بچه‌ها را گروه‌بندی کنید. در صورتی که مدرسه شما به شبکه اینترنتی رشد دسترسی دارد بچه‌ها را هدایت کنید به دانشنامه رشد مراجعه کنند و اطلاعات مورد نیاز را از این دانشنامه استخراج کنند. در غیراین صورت کتاب‌های آموزشی درباره مفاخر را که به صورت مجموعه چاپ شده است و دایرةالمعارف‌های کودکان را به کلاس ببرید و از دانش‌آموزان هر گروه بخواهید درباره یکی از حکیمان مسلمان و آثار او اطلاعاتی جمع‌آوری کنند.

نکته: شما در هر فعالیت تحقیقی که به دانش‌آموزان واگذار می‌کنید باید حدود و دامنه تحقیق را مشخص

کنید. منابع را معرفی کنید و حتی در اختیار آنها قرار دهید.

می‌توانید کارتهایی در اندازه یک صفحه درست کنید و آنها را بین دانش‌آموزان توزیع کنید.

۱- یکی از این مجموعه‌ها، مجموعه فرزندانگان است که توسط انتشارات مدرسه به چاپ رسیده است.



نام شخصیت :

زمان زندگی : قرن
(به طور تقریبی)

آثار یا اختراعات :

نکاتی درباره زندگی حکیم :

الزامی وجود ندارد که شما تنها به شخصیت‌هایی که در کتاب درسی به آنها اشاره شده بسنده کنید. شما می‌توانید از بچه‌ها بخواهید، شخصیت‌های علمی دیگری را شناسایی کنند.

پس از این که دانش‌آموزان فعالیت کاوشگری را انجام دادند از گروه‌ها بخواهید کارت‌های خود را با هم رد و بدل کنند و هرگروه کارت گروه دیگر را مطالعه کند (در این بخش ممکن است از همتاسنجی استفاده کنیم و هرگروه براساس ملاک‌هایی که قبلاً برسر آنها توافق شده است، به گروه دیگر امتیاز بدهد.) از فعالیت دانش‌آموزان در این بخش نتیجه‌گیری کنید: بچه‌ها این افراد عمدتاً بین قرن اول تا قرن هفتم هجری زندگی می‌کرده‌اند. قرن هفتم هجری یا ششم هجری یعنی چه؟

در سال گذشته خواندید که مبدأ تاریخ ما مسلمانان، هجرت پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه است. پس قرن سوم هجری یعنی ۳۰۰ سال پس از هجرت.

اکنون نقشه گسترش اسلام را بررسی می‌کنیم. در این مرحله نقشه ص ۴۷ کتاب را آموزش دهید. بگذارید بچه‌ها خودشان با استفاده از رنگ‌ها قلمرو دین اسلام را تشخیص دهند و دنبال کنند. به مکه و مدینه به عنوان قلب یا مرکز اشاره کنید که از آنجا اسلام به نقاط دیگر پخش شده است. حدود تقریبی ایران، ترکیه و پاکستان و افغانستان را روی نقشه مشخص کنید. از بچه‌ها بخواهید فعالیت ۱ را انجام و پاسخ دهند که دین اسلام در قاره‌های آسیا، اروپا و آفریقا گسترش یافته است. البته در آسیا و آفریقا تعداد بیشتری از کشورها مسلمان هستند. در آسیا می‌توان به ایران، پاکستان، افغانستان، ترکیه، ترکمنستان، قزاقستان و در آفریقا، لیبی، مصر، الجزایر، مراکش و در اروپا می‌توان به اسپانیا اشاره نمود.

جمع‌بندی کنید که سرزمین‌های اسلامی به کانون علمی جهان تبدیل شده بودند و در آن دوره در این قلمرو علوم و فنون شکوفا بود و رونق داشت و در سایر نقاط جهان چنین پدیده‌هایی مشاهده نمی‌شد.

● اکنون از دانش‌آموزان بخواهید متن صفحات ۵۰ - ۴۸ را بخوانند چند دقیقه به آنها فرصت بدهید البته آنها قبلاً از طریق فعالیت کاوشگری با حکیمان مسلمان آشنا شدند. پس از خواندن متن دانش‌آموزان فعالیت (۲) الف را انجام می‌دهند.

هدف از این فعالیت این است که دانش‌آموزان بی‌برند که در گذشته علوم مختلف از وحدت خاصی برخوردار بودند. برای مثال ابوریحان بیرونی هم ریاضیدان، هم منجم و هم فیلسوف بوده و به تاریخ و جغرافیا نیز تسلط داشته است.

فعالیت ۲ ب - چون ملت‌هایی که به اسلام گرویده بودند همه عرب زبان نبودند. برای مطالعه قرآن و سایر منابع، اقدام به آموختن زبان عربی می‌کردند. رفته رفته عربی زبان مشترک و علمی مسلمانان شد.

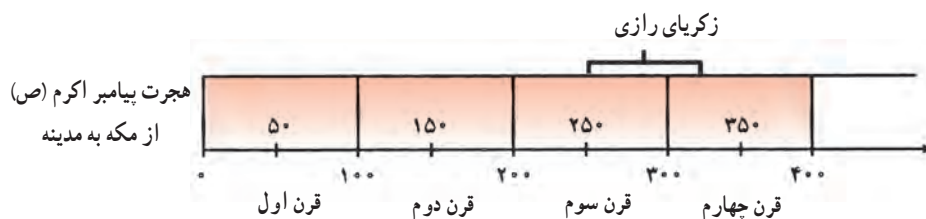
آموزش خط زمان و نمونه تمرین‌های مربوط به آن

در بخش اول (کلیات) این کتاب توضیح دادیم که چگونه مرحله به مرحله به دانش‌آموزان خط زمان و خواندن و استفاده از آن را بیاموزید. پس از آن که تمرینات مقدماتی را که در بخش اول گفته شد، انجام دادید، اکنون دانش‌آموزان برای فهمیدن و خواندن خط زمان آماده می‌شوند.

خط زمان را از روی کتاب تدریس کنید و یا روی تابلو کلاس ترسیم کنید. این خط زمان که براساس تقسیمات ۱۰۰ ساله ترسیم شده، قرن را نشان می‌دهد. ۲۵ سال نخست قرن را اوایل و ۲۵ سال پایانی را اواخر قرن می‌گویند و ۵۰ سال میانی را اواسط قرن. از سال یکم تا پنجاهم، نیمه اول قرن و از پنجاه و یکم تا صدم نیمه دوم قرن است. از دانش‌آموزان بخواهید هر قسمت را بشمارند که معادل یک قرن است. و هر بخش به دو ۵۰ سال یا نیمه تقسیم شده است.



لذا وقتی فردی در سال ۲۷۰ هجری زندگی می‌کرده یعنی در قرن سوم هجری. از دانش‌آموزان بخواهید علاوه بر خواندن، موارد را روی خط زمان بگذارند. برای مثال: زکریای رازی ۲۵۱-۳۱۳ هجری



پس زکریای رازی در قرن سوم تا چهارم هجری می‌زیسته است. (نیمه دوم قرن سوم تا نیمه اول قرن چهارم) برای آنکه دانش‌آموزان تمرینات خط زمان را به خوبی یاد بگیرند، تمریناتی را طراحی کنید و به صورت پلی‌کپی در اختیار آنها قرار دهید. در این بخش نمونه‌هایی معرفی می‌شود.

نمونه (۱) کپی بگیرید و در اختیار دانش‌آموزان بگذارید.



- ۱- الف) در چه قرنی زندگی می‌کرده است؟
- ۲- بنای (ب) در چه قرنی ساخته شده است؟
- ۳- کتاب (پ) در چه قرنی نوشته شده است؟

پاسخ (۲) (در قرن پنجم هجری)

پاسخ (۱) (قرن دوم هجری)

پاسخ (۳) (قرن چهارم هجری)

نمونه (۲) کپی بگیرید و در اختیار دانش‌آموزان بگذارید.

هجرت پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه

۱- الف) در چه قرنی زندگی می‌کرده است؟
 ۲- بنای (ب) در چه قرنی ساخته شده است؟
 ۳- کتاب (پ) در چه قرنی نوشته شده است؟

پاسخ (۱) (نیمه دوم قرن اول هجری)

پاسخ (۲) (نیمه اول قرن سوم هجری)

پاسخ (۳) (نیمه دوم قرن پنجم هجری)

نمونه (۳) کپی بگیرید و در اختیار دانش‌آموزان بگذارید.

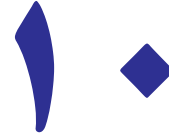
این موارد را روی خط زمان با علامت * معین کنید:

* الف (نیمه دوم قرن سوم هجری)
 * ب (۴۲۷ هجری)
 * پ (۳۱۷ - ۲۲۹ هجری)
 * د (نیمه اول قرن ششم هجری)

هجرت پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه

پاسخ صحیح:

هجرت پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه



درس



چه عواملی موجب گسترش علوم و فنون در دوره اسلامی شدند؟

• همان‌طور که در نمودار ۲ در بخش اول کتاب ملاحظه کردید، یکی از مفاهیم کلیدی در آموزش تاریخ علت‌ها و معلول‌ها است. باید دانش‌آموزان دریابند که هر رویداد تاریخی علل و عواملی دارد. ابتدا با ذکر چند مثال مفهوم علت و معلول را برای آنها روشن سازید. دانش‌آموزان در درس گذشته با معلول آشنا شده‌اند و فهمیده‌اند که در دوره اسلامی علوم و فنون گسترش یافتند و اطلاعاتی نیز درباره برخی آثار و دانشمندان این دوره کسب کرده‌اند. معلول را روی تخته بنویسید. می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید به‌طور گروهی یا انفرادی از روی درس یک بار بخوانند. اطلاعات متن کتاب در این‌جا خود یک منبع کاوشگری محسوب می‌شود. سپس از گروه‌ها بخواهید علل را مختصراً بازگو کنند و شما گفته‌های آنان را تکمیل کنید پس از این که نتیجه گرفتید در این پیشرفت‌ها علل و عوامل مختلفی نقش داشته‌اند، برای مثال تعالیم دین اسلام و نیازهای جدید جوامع مسلمان و ... کاغذسازی و غیره از دانش‌آموزان بخواهید کاربرد شماره ۱۳ را که همان نمودار علت و معلول است تکمیل کنند. در پایان این درس توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب کنید که دوره‌ای که مسلمانان به چنین پیشرفت‌هایی دست یافته بودند مردم اروپا در دوره تاریکی به‌سر می‌بردند.

فعالیت ۵ به عنوان یک فعالیت خارج از کلاس و تکمیل‌کننده فعالیت کاوشگری درس قبل طراحی شده است. دانش‌آموزان پس از تحقیق درباره دانشمندان و حکیمان، مطالب جمع‌آوری شده را در قالب روزنامه دیواری می‌ریزند و یافته‌های خود را بر روی آن نمایش می‌دهند. نمایشگاهی از آثار دانش‌آموزان در کلاس یا مدرسه ترتیب دهید.

• **محورها و ابزارهای ارزشیابی:** به منظور ارزشیابی از این فصل، اهداف و انتظارات یادگیری این فصل (مندرج در جدول فصل ۵) را به دقت مطالعه کنید و همه فعالیت‌های داخل و خارج کلاس دانش‌آموزان را در نظر بگیرید.

نمونه ابزارهای ارزشیابی

– آزمون کتبی عینی و تشریحی

– فهرست بررسی کار تحقیقی دانش‌آموزان که در آن ملاک‌های ارزیابی مشخص شده باشد. (فعالیت تحقیق درباره دانشمندان

و مفاخر و درست کردن روزنامه دیواری و ترتیب دادن نمایشگاه)

– کاربرگ‌های فعالیت

– کاربرگ‌های مربوط به ترسیم و خواندن خط زمان

معرفی منابع برای مطالعه

- ۱- علی اکبر، ولایتی، بویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه ۱۳۸۲
- ۲- عبدالحسین زرین کوب. کارنامه اسلام، تهران، انتشارات امیرکبیر
- ۳- علی اکبر، ولایتی، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی ۴جلد، دفتر انتشارات فرهنگ اسلامی
- ۴- مرتضی، مطهری، خدمات متقابل اسلام و ایران، انتشارات صدرا، پایگاه جامع استاد شهید مرتضی مطهری
<http://mortezamotahari.com>
- ۵- مجموعه فرزنانگان، انتشارات مدرسه (مناسب برای دانش آموزان)
- ۶- حسین سیدی، تمدن اسلامی، انتشارات مدرسه ۱۳۸۸ (مناسب برای دانش آموزان)

دانشنی های معلم



عصر تاریکی: مورخان اروپایی فاصله زمانی ۴۷۶ تا ۱۴۵۳ میلادی را قرون وسطی نامیده اند. سال ۴۷۶ میلادی سال سقوط روم غربی به دست اقوام ژرمن و سال ۱۴۵۳ میلادی سال فتح قسطنطنیه (پایتخت روم شرقی) به دست ترکان عثمانی است. در این دوره اروپا در دوره تاریکی و عقب ماندگی به سر می برده است و به علت حاکمیت کلیسا بر جوامع غربی و نظام فتودالیسم (ارباب و رعیتی) با علم و دانش و دانشمندان مخالفت های شدیدی تا حد مجازات عالمان، صورت می گرفته است.

نهضت ترجمه: برخی از ملت هایی که عرب زبان نبوده و به اسلام گرویده بودند، برای مطالعه قرآن و منابع و متون اسلامی به آموختن عربی اقدام می کردند. به تدریج زبان عربی زبان مشترک علمی مسلمانان شد. این نکته برخی پژوهشگران معاصر را به اشتباه دچار کرده است زیرا آنها تصور می کنند چون منابع و آثار دانشمندان مسلمان به زبان عربی نوشته شده است، پس نویسندگان آنها عرب بودند. در حالی که اینطور نیست.

از فواید عصر فتوحات اسلامی، رویارویی فرهنگ ها و تمدن های مختلفی بود که در سایه آمیختگی آنها فرهنگ و تمدن اسلامی شکل گرفت.

در قرون اولیه هجری و از زمان نخستین خلفای عباسی مخصوصاً هارون الرشید و فرزندان او نهضت گسترده ترجمه راه افتاد و هیأت هایی برای جمع آوری کتب و رسالات قدیمه یونانی راهی روم، هند، چین، مرو و بلخ شدند و مراکز ترجمه در بسیاری از شهرهای معتبر مثل جندی شاپور و بغداد دایر شد و به ترجمه اسناد یونانی پرداخت و علمای اسلامی حتی موجبات احیای علوم یونانی را فراهم کردند. ابن مقفع (وفات ۱۴۱ هجری) از مشهورترین مترجمانی است که آثار زیادی را از زبان پهلوی به عربی ترجمه کرد. از جمله کلیله و دمنه، خدای نامه کتاب تاج.

کاغذسازی: کاغذ از مهم ترین عوامل گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی بود. در آن دوران تهیه کاغذ زحمت و هزینه ای گزاف داشت. دکتر عبدالحسین زرین کوب درباره تأثیر کاغذ می گوید: رواج صنعت کاغذ مخصوصاً از اسباب عمده رواج علم و معرفت شد هنوز قرن اول هجری تمام نشده بود که مسلمانان صنعت کاغذ را از ماوراءالنهر به بلاد عرب زبان بردند. در قرن دوم هم بغداد کارخانه کاغذسازی داشت و هم مصر. (کارنامه اسلام)

فصل ۶ : سفری به اصفهان

درس ۱۲: چرا فرهنگ و هنر در دوره صفویه شکوفا شد؟		درس ۱۱: اصفهان، نصف جهان	
تحول، پیشرفت و تداوم، علت‌ها و معلول‌ها شواهد و مدارک میراث فرهنگی پراکندگی	مفاهیم کلیدی	زمان، تداوم و تغییر مکان و فضا فرهنگ و هویت	حوزه‌های موضوعی
<p>مهارت‌های کاوشگری: کاوش و بررسی، خلاقیت، مشارکت، واکنش فردی و اظهارنظر، برقراری ارتباط ارزش‌ها و نگرش‌ها: میهن‌دوستی، احساس تعلق نسبت به میراث فرهنگی هنری کشور و حفاظت از آنها</p>			
<p>اهداف کلی: هدف شماره ۱۰ جدول اهداف انتظارات یادگیری: انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> • روی نقشه گردشگری موقعیت مکان‌های تاریخی، مهمانسرا و ... را بیابند و مشخص کنند. • مدارک و شواهد تاریخی را بررسی و مقایسه کنند. • خط زمان را بخوانند یا مواردی را روی آن بگذارند. • برای یک دوست فرضی درباره اصفهان کارت پستالی درست کنند. • علل رونق هنر و معماری در دوره صفویه را روی یک نمودار علت و معلول نشان دهند. 			

فصل در یک نگاه

شهر اصفهان یکی از شهرهای جاذب گردشگری در ایران است که به واسطه وجود مکان‌های تاریخی و معماری و دیدنی سالیانه پذیرای هزاران نفر گردشگر ایرانی و خارجی است. اصفهان یک موزه شهر است و بسیاری از آثار آن ثبت جهانی شده و میراث فرهنگی جهانی محسوب می‌گردد. در این فصل، ابتدا دانش‌آموزان از طریق بررسی و دقت در شواهد و مدارک تاریخی و همچنین مکان‌یابی و موقعیت‌یابی اماکن با چند اثر مهم تاریخی این شهر آشنا می‌شوند و همچنین نحوه استفاده از نقشه‌های گردشگری را یاد می‌گیرند آنها علل و عوامل تاریخی شکوفایی معماری و هنر در دوره صفویه را بررسی می‌کنند و از این طریق با برهه‌ای از تاریخ کشور آشنا می‌شوند.

مواد و وسایل لازم

کتاب درسی، کاربرگ‌های شماره ۱۴، ۱۵ و ۱۶، نقشه اصفهان (گردشگری)، تصاویر زیبا از اماکن دیدنی اصفهان. (اسلاید و عکس و فیلم) نقشه‌های گردشگری شهر یا منطقه محل زندگی دانش‌آموز



اصفهان، نصف جهان

مراحل تدریس و ایجاد فرصت‌های یادگیری

پیشنادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها:

(فضای طرح سؤال را به وجود بیاورید.)

از بچه‌ها پرسید کدام یک تا به حال به اصفهان سفر کرده‌اند و اگر کسی داوطلب نبود خود معلم محترم خاطره‌ای از سفرش به اصفهان بازگو کند.

- نمایش تعدادی عکس و اسلاید از شهر اصفهان نیز شروع خوبی برای درس و طرح سؤال است.
 - یکی از فعالیت‌های مهم در این بخش آشنایی با نقشه و نقشه‌خوانی است.
- با نگاه کردن دقیق به نقشه ایران از دانش‌آموزان بخواهیم موقعیت جغرافیایی اصفهان را در سطح کشور ایران پیدا نمایند و سپس به نقشه گردشگری شهر اصفهان توجه کرده و فعالیت ۱ و ۲ را انجام دهند.
- در فعالیت شماره ۱ از دانش‌آموزان بخواهید اماکن تاریخی و دیدنی اصفهان را روی نقشه پیدا کرده و آنها را فهرست کنند.
- پاسخ فعالیت (۱): دانش‌آموزان می‌توانند به مسجد شیخ لطف‌الله، مسجد امام، کاخ چهلستون و عالی‌قاپو، موزه هنرهای معاصر، موزه تاریخ طبیعی اصفهان، بازار قیصریه، عمارت هشت بهشت و ... اشاره کنند.

اجازه بدهید بچه‌ها خوب نقشه را بررسی کنند و اطلاعاتی از آن بیرون بیاورند.

پاسخ فعالیت (۲)

۱- هتل آپارتمان مهر

۲- هتل آپارتمان هشت بهشت و ...

- به دانش‌آموزان بگویید که نقشه در هنگام سفر چه کمک‌هایی به ما می‌کند. اکنون در صورت امکان نقشه گردشگری شهر محل زندگی خودتان را به کلاس ببرید. (در چند نسخه تهیه شود و در اختیار گروه‌های دانش‌آموزان قرار دهید تا اماکن تاریخی و دیدنی شهر خود را شناسایی کنند.)

- سپس نوبت به بررسی شواهد و مدارک می‌رسد از دانش‌آموزان بخواهید تصویر صفحه ۶۰ و نقشه صفحه ۵۹ را به دقت مشاهده کنند و سپس بگویند که هرکدام از این مکان‌ها (کاخ، مسجد، بازار و میدان) در زمان صفویه چه کاربردی داشته و چرا این اماکن همه در یک مجموعه جمع شده‌اند.

توضیح دهید که میدان نقش جهان در آن زمان کاربردهای فراوانی داشته مثلاً در آن جشن‌ها، مراسم رژه و بازی چوگان اجرا می‌شده و از طرفی از سوی ایوان عالی قاپو همه قسمت‌های میدان قابل مشاهده بود. (توسط شاه و درباریان) از سوی دیگر در شمال میدان بازار قیصریه برای رفع نیازهای اقتصادی مردم طراحی شده بود. در شرق میدان، مسجد شیخ لطف‌الله، مسجد مخصوص خانواده شاه و درباریان بود که با آن کاشی‌کاری بی‌نظیر و زیبا دیده می‌شود.

در غرب میدان، کاخ عالی قاپو دیده می‌شود که شاهان صفوی در این مکان به امور کشور می‌پرداختند و در تالارهای آن از میهمانان داخلی و خارجی پذیرایی می‌کردند.
در جنوب میدان مسجد امام به‌عنوان بزرگ‌ترین مسجد (مسجد شاه سابق) شهر اصفهان مرکز اعمال دینی و مراسم بزرگ مذهبی بوده است.

فعالیت شماره ۳: از دانش‌آموزان بخواهید تفاوت دو مسجد امام و شیخ‌لطف‌الله را بگویند.
بدیهی است برای پاسخ به تصاویر صفحه ۶۱ مراجعه نموده تا بتوانند پاسخ دهند.
موارد تفاوت عبارتست از بزرگ‌تر بودن مسجد امام، داشتن چهار ایوان و چهار گلدسته. استفاده عموم مردم از مسجد امام، مسجد شیخ‌لطف‌الله، مناره یا گلدسته ندارد.

فعالیت شماره ۴: دانش‌آموزان با توجه به متن کتاب به فنون، معماری، کاشی‌کاری، خوش‌نویسی، گچ‌بری، کنده‌کاری روی سنگ (حجاری) (نقاشی مینیاتور، خاتم‌کاری) و نظایر آن اشاره می‌کنند.

فعالیت شماره ۵: این فعالیت به منظور پرورش خلاقیت دانش‌آموزان طراحی شده است. از دانش‌آموزان بخواهید با نقاشی یا طراحی یکی از مکان‌های تاریخی و توضیحی در مورد سابقه آن مکان، کارت پستالی درست نموده و برای دوست خود ارسال نمایند. آنها باید با چند جمله و عبارت صحیح و زیبا دوست خود را به دیدن اصفهان دعوت کنند. کارت پستال‌ها را در پوشه کار قرار دهید. این فعالیت جنبه هنری و خلاقیتی دارد.

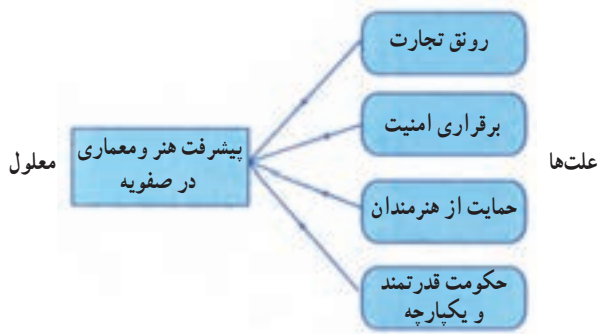
نکته: یکی از اهداف اصلی این درس توجه و ترغیب دانش‌آموزان به دقت در آثار تاریخی و مشاهده دقیق آنها است. شما می‌توانید با بردن عکس و اسلاید از آثار تاریخی محل زندگی دانش‌آموز و طرح سؤال، تمرینات بیشتری درباره دقت در آثار تاریخی انجام دهید.

نکته: در پاسخ به این سؤال که چطور در آن زمان چنین مناره‌های مرتفعی می‌ساختند بگویید: از داخل مناره‌ها چوب‌بست‌هایی عبور می‌داند و روی آن می‌ایستادند تا بقیه برج را بسازند. روش دیگر خاکریز بود که با ریختن خاک یا گاه روی آن می‌ایستادند و مناره را می‌ساختند.

درس ۱۲

چرا فرهنگ و هنر در دوره صفویه شکوفا شد؟

برای شروع درس بهتر است مروری بر جلوه‌های فرهنگی و آثار تاریخی که در درس گذشته با آن آشنا شدند داشته باشید. با استفاده از خط زمان صفحه ۶۴ درباره ظهور این شکوفایی بیشتر توضیح دهید.



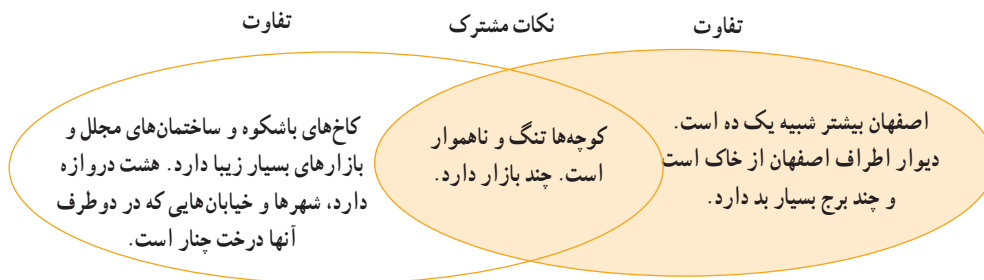
بحث گسترش هنر و معماری در عصر صفویه را با توجه به روابط علت و معلولی تدریس می‌نماییم ابتدا دانش‌آموزان به صورت گروه‌هایی درآمده و متن را می‌خوانند سپس علل پیشرفت این دوره را هر گروه برای بقیه توضیح داده و راجع به آن بحث می‌کنند. حال با انجام فعالیت شماره ۲ با همفکری یکدیگر آنها را روی تابلو رسم نمایید.

با توجه به متن صفحه ۶۶ و با ارجاع دادن دانش‌آموزان به طور داوطلبانه به کتابخانه می‌توان با مطالعه برخی سفرنامه‌های سیاحان یا خلاصه‌ای از مطالب یادداشت شده در مورد سفر به اصفهان را در کلاس ارائه داد.

کاربرگه ۱۵

- ۱- با انعکاس تصویر ۲۰ ستون از کاخ بر سطح آب، این کاخ به صورت ۴۰ ستون خودنمایی می‌کند.
- ۲- در کاشی‌کاری‌های کاخ‌ها و مساجد، آیات قرآن، دعاها، نام امامان و تصاویر گل و بته و پرندگان را مشاهده می‌کنیم.
- ۳- بر روی رودخانه زاینده‌رود، پل خواجه و پل سی و سه پل از آثار دوره صفوی است.

کاربرگه ۱۶



محورها و ابزارهای ارزشیابی: برای تعیین محورهای ارزشیابی در این فصل می‌توانید از اهداف و انتظارات یادگیری این فصل (مندرج در جدول ابتدای همین فصل) استفاده نمایید.

- فهرست بررسی انجام فعالیت‌های کتاب، انجام کاربرگ‌ها با استفاده از فهرست بررسی و مشاهده.
- فهرست بررسی فعالیت‌های خارج از کلاس مانند آوردن عکس، بیان خاطره، سفر به اصفهان، تهیه کارت پستال و ...
- فهرست مشاهدات از میزان مشارکت در فعالیت‌ها.
- آزمون کتبی و شفاهی.

معرفی منابع برای مطالعه

- ۱- لطف‌الله هنرفر، گنجینه آثار تاریخی اصفهان، اصفهان، انتشارات شفقی
- ۲- راجر سیوری، ایران عصر صفوی، ترجمه کامبیز عزیزی، انتشارات مرکز ۱۳۷۲
- ۳- سفرنامه تاورنیه، ترجمه ابوتراب نوری، انتشارات سنایی ۱۳۳۶
- ۴- سفرنامه شاردن ترجمه اقبال یغمایی، انتشارات قدس ۱۳۷۵

- ۵- لوسین پلان زندگی شاه عباس صفوی، ترجمه ولی الله شادان، نشر اساطیر
- ۶- منیرالدین بیرونی، رضا عباسی، تهران، انتشارات مدرسه ۱۳۸۶
- ۷- نصرالله فلسفی، زندگانی شاه عباس کبیر، دانشگاه تهران
- ۸- محمدعلی علوی کیا، ایران عصر صفوی (از مجموعه چراهای تاریخ ایران)، تهران، انتشارات قدیانی ۱۳۹۱
- ۹- جمشید نوروزی، تمدن ایران در دوره صفوی (از مجموعه تمدن‌های بزرگ جهان)، انتشارات مدرسه ۱۳۹۰
- ۱۰- منیرالدین بیرونی، رضا عباسی، انتشارات مدرسه ۱۳۸۶ (مناسب برای دانش‌آموزان)
- ۱۱- بتول زرکنده، شیخ بهایی، انتشارات مدرسه برهان (مناسب برای دانش‌آموزان)



دانشتنی‌های معلم

میدان نقش جهان: میدان نقش جهان در بهمن ۱۳۱۳ در فهرست آثار ملی ایران ثبت شد و در اردیبهشت ۱۳۵۸ جزء نخستین آثار ایرانی بود که به عنوان میراث جهانی یونسکو به ثبت جهانی رسید.

میدان نقش جهان میدانی مستطیل شکل به درازی ۵۰۷ متر و پهنای ۱۵۸ متر است. میدان دویست حجره دوطبقه دارد. چهار بنای مهم در چهار ضلع این مستطیل ساخته شده است. پیش از انتخاب اصفهان به پایتختی صفویه در محل این میدان باغ بزرگی وجود داشته است و محل استقرار ساختمان‌های دولتی و کاخ‌های فرمانروایان بوده است.

استاد محمدرضا و استاد علی اکبر اصفهانی نام دو تن از معمارانی هستند که در دوره صفویه میدان را طرح‌ریزی نموده و آن را به شکل فعلی بنا نهادند. نام این دو معمار بر سردر بناهای پیرامونی به چشم می‌خورد.

مسجد شیخ لطف‌الله: شیخ لطف‌الله بن عبدالکریم بن ابراهیم از مردم میس (در لبنان کنونی) بوده و خاندان او از فقهای شیعه بوده‌اند. وی نیز مانند بسیاری از علمای جبل عامل، در اوایل عمر به ایران آمد. ابتدا در مشهد ساکن بود اما به دلیل فتنه ازبکان و ناامنی‌های آن دیار به قزوین آمد و در آنجا به کار تدریس مشغول شد. شاه عباس او را با خود به اصفهان آورد و دستور داد برای محل تدریس و اقامت وی مسجدی بنا کنند. بنای مسجد شیخ لطف‌الله در سال ۱۰۲۸ هجری پایان یافت. سپس شیخ در آنجا مستقر شد. وی فقهی صاحب نظر بود و گاهگاهی شعر نیز می‌سرود. تاریخ وفات او را ۱۰۳۲ هجری نوشته‌اند. مسجد شیخ لطف‌الله که از زیباترین مساجد دنیا است، دارای صحن نیست و مناره ندارد. سردر آن به قلم ثلث علیرضا عباسی مزین است. این مسجد در دوره قاجاریه به شدت تخریب شد.

کاخ چهلستون: باغ چهلستون که نام اصلی آن باغ جهان‌نما بوده از آثار دوره شاه‌عباس اول است. اما کاخ چهلستون که در میان این باغ ساخته شده از آثار عصر شاه‌عباس دوم است که محل بارعام و پذیرایی‌های رسمی شاه مذکور بوده است. وجه تسمیه چهلستون به علت زیادی ستون‌های این کاخ است. در ایران تعدد و کثرت را بیشتر با عدد چهل بیان می‌کنند. (برای مثال یکی از نام‌های تخت جمشید چهل منار بوده است) اما اتفاقاً چون تعداد ستون‌های تالار چهلستون ۲۰ عدد است و انعکاس عمارت و ستون‌ها هم در استخر مقابل آن به خوبی مشهود است، عده‌ای گفته‌اند که این کاخ با انعکاس آن در آب، مفهوم چهلستون پیدا می‌کند. این بنا تا دوره قاجاریه سالم بوده و از آن به بعد دچار خرابی‌های زیاد شده است، تالارهای چهلستون حاوی نقاشی‌ها و کتیبه‌های چندی است که برای مطالعه آن بهتر است به منابع تفصیلی چون «گنجینه آثار تاریخی اصفهان» مراجعه شود.

فصل ۷ : اوقات فراغت

درس ۱۳: برنامه روزانه متعادل		درس ۱۴: گذراندن اوقات فراغت	
حوزه‌های موضوعی	نظام اجتماعی فرهنگ و هویت مکان و فضا زمان، تداوم و تغییر	مفاهیم کلیدی	مسئولیت‌ها و تکالیف، حقوق و قوانین نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسات اجتماعی، میراث فرهنگی، حفاظت از محیط تحول، پیشرفت، تداوم
<p>مهارت‌های کاوشگری: کاوش و بررسی، مشارکت، خلاقیت، برقراری ارتباط، واکنش شخصی و اظهارنظر</p> <p>ارزش‌ها و نگرش‌ها: تمایل به داشتن یک برنامه متعادل برای فعالیت‌های روزانه، استفاده بهینه از اوقات فراغت، تمایل به رعایت قوانین و مقررات در مکان‌های عمومی</p>			
<p>اهداف کلی: اهداف ۲ و ۹ جدول اهداف</p> <p>انتظارات یادگیری: انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> برنامه‌ای برای زندگی روزانه یا تعطیلات خود بنویسند. نمودار زندگی روزانه خود را ترسیم کنند و با همکلاسی‌های خود مقایسه کنند. برنامه روزانه خود را نقد کنند. به‌طور گروهی رفتارهای مناسب و مقررات مکان‌های عمومی - فراغتی را فهرست کنند. درباره بازی‌ها یا گذراندن اوقات فراغت در گذشته پرس و جو کنند و آن را با شرایط گذراندن اوقات فراغت فعلی و بازی‌های امروزی مقایسه کنند. شیوه‌هایی برای گذراندن اوقات فراغت با هزینه و امکانات محدود پیشنهاد کنند. برای احداث و فراهم کردن امکانات فراغتی در محل زندگی خود پیشنهاد دهند. 			

فصل در یک نگاه

فراغت از یکسو به معنی دست کشیدن از فعالیت‌های روزانه و از سوی دیگر دل مشغولی نسبت به فعالیت‌های لذت‌بخش و ارزشمند دلخواه است. فراغت را نباید با وقت‌گذرانی، تنبلی یا حتی وقت آزاد یکی گرفت. فراغت دارای ابعاد فلسفی و روحانی و یک نیاز است. دانش‌آموزان در این درس به اهمیت برنامه‌ریزی برای زندگی پی‌می‌برند و با رسم نمودار برنامه‌ای متعادل را تنظیم می‌کنند. از طریق کاوشگری به مقایسه گذراندن اوقات فراغت در گذشته و حال می‌پردازند. آنها با لزوم رعایت مقررات در مکان‌های عمومی و فراغتی آشنا می‌شوند. در این فصل به دانش‌آموزان لزوم نحوه گذراندن صحیح اوقات فراغت و انواع شیوه‌های آن به منظور پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی کودکان و نوجوانان آموزش داده می‌شود.

مواد و وسایل لازم

- کتاب درسی
- کاربرگ‌های شماره ۱۷ و ۱۸ کتاب کار
- بازدید علمی از یک محل گذراندن اوقات فراغت (پارک، کتابخانه، موزه، فرهنگسرا و...)

برنامه روزانه متعادل

مراحل تدریس و ایجاد فرصت‌های یادگیری

پیشنادهایی برای شروع و پیشبرد درس‌ها:

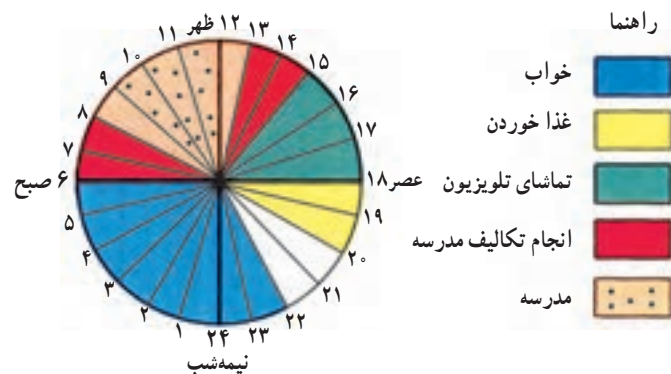
(فضای طرح سؤال را به‌وجود بیاورید.)

برای شروع و ایجاد انگیزه می‌توانید:

- کلمه تعطیلات یا اوقات فراغت را روی تخته بنویسید تا دانش‌آموزان هرچه به ذهنشان می‌آید بگویند. (روش بارش مغزی)
- مشکلات خودشان را در رابطه با اوقات فراغت بنویسند.
- فعالیت‌های تابستان خود را به یاد بیاورند، روی یک کاغذ بنویسند بعد باهم مقایسه کنند.
- بپرسید آیا فکر کرده‌اید که در طول روز چند ساعت درس می‌خوانید؟ چه مدت تلویزیون نگاه می‌کنید؟ یا چه زمانی را به عبادت و خواندن قرآن اختصاص می‌دهید؟

● یکی دیگر از راه‌های پیشنهادی ترسیم برنامه روزانه خود معلم است که آن را بر روی تخته کلاس بنویسد و با تقسیم ساعات مختلف روز و هماهنگی آن با فعالیت‌های روزانه، بچه‌ها را نسبت به موضوع حساس کند.

به دانش‌آموزان بگویید برای آن که بهتر بتوانند فعالیت‌های روزانه خود را تجسم و درباره آن اظهار نظر کنند بهتر است نمودار آن را رسم کنند. رسم نمودار موجب فهم بهتر موضوعات می‌شود. فعالیت (۱) کتاب را انجام دهید. از آنها بخواهید در کار برگه شماره ۱۷ که دایره‌ای را به ۲۴ قسمت تقسیم کرده از ساعت ۶ صبح فعالیت‌های خود را شروع کنند مثلاً اگر ساعت ۷ بیدار می‌شود زمان صبحانه خوردن و آماده شدن برای رفتن به مدرسه را مشخص کند و بقیه فعالیت‌های طی روز را همین‌طور ذکر کند. به این نکته باید



توجه شود که در سمت پایین نمودار، راهنمایی وجود دارد که در سمت راست فعالیت و سمت چپ رنگ آن فعالیت طراحی شده از بچه‌ها بخواهید که هر کدام از این فعالیت‌ها را به‌طور دلخواه رنگ کند.

پس از این که دانش‌آموزان نمودارهای برنامه روزانه خود را ترسیم کردند از آنها بخواهید فعالیت ۲ را انجام دهند یعنی نمودارهایشان را با یکدیگر مقایسه و شباهت و تفاوت‌های آنها را پیدا کنند. این فعالیت به‌منظور تفکر، برقراری ارتباط و اظهارنظر است.

● با تشکیل جلسه برای خانواده‌ها و سپس نوشتن نامه‌ای به اولیای دانش‌آموزان، ایشان را به مشارکت در طراحی یک برنامه مطلوب برای فرزندشان تشویق نمایید.

نکته: در این درس به داشتن برنامه روزانه تأکید شده است. در ابتدا از دانش‌آموزان می‌خواهیم که آن را به صورت برنامه بنویسند اما با تکرار برنامه می‌توان آن را به عادت خوب تبدیل کرد. دانش‌آموزان باید یاد بگیرند با برنامه‌ریزی صحیح وقت را مدیریت کنند و استفاده بهینه‌ای از اوقات خود داشته باشند.

توجه کنید که اتفاقی بودن فراغت، کشتن وقت یا پرداختن به کارهای بیهوده یا خطرناک جنبه‌های آسیب‌شناسی است که باید از طریق آموزش صحیح با آنها مقابله کرد.

از دانش‌آموزان بخواهید تجربیات خود را درباره برنامه روزانه برای دوستان خود توضیح دهند. برای آنها توضیح دهید که در یک برنامه متعادل زمانی را هم باید به تفریح و سرگرمی اختصاص داد، زیرا با تفریحات مطلوب و مفید می‌توان برای کارهای روزانه انرژی مجدد کسب کرد.

سپس فعالیت ۳ را انجام دهید.

الف) از آنها بخواهید تأثیر عبادت را بر زندگی روزانه خود در چند سطر بنویسند و برای دوستانشان بخوانند.
ب) از دانش‌آموزان بخواهید کارهایی را که دوست دارند زمان بیشتری به آن اختصاص دهند و همین‌طور کارهایی که به نظر آنها هدر دادن وقت است را فهرست کنند و در کلاس برای بقیه بخوانند.
هدف از انجام این فعالیت تفکر درباره خویشتن است. صرف‌نظر از نوع پاسخ‌ها، دانش‌آموزان را به تفکر عمیق درباره استفاده از وقت وادارید.

فعالیت ۴: سخن گهربار حضرت علی (ع): از دست دادن فرصت موجب اندوه و ندامت است را با صدای بلند بخوانید و از آنها بخواهید که در کلاس گفت‌وگو کنند.

از هر گروه بخواهید این سخن را با خط خوش بنویسند و اطراف آن را تزئین کرده و به دیوار کلاس یا راهرو مدرسه یا خانه نصب کنند.

هدف از این فعالیت پرورش خلاقیت و هنر نیز است. به علاوه دانش‌آموزان می‌آموزند که به سخنان بزرگان دین ارج نهند و می‌توانند این سخنان را همواره در جلوی چشمان خود داشته باشند.



گذراندن اوقات فراغت

- برای شروع، شما می‌توانید با بازگو کردن یکی از خاطرات خود در یک اردوی دانش‌آموزی یا اوقات فراغت خود در زمانی که دانش‌آموز بودید، هم در آنها ایجاد انگیزه کنید و هم تفاوت گذران اوقات فراغت بین دو نسل را نشان بدهید.
- از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت ۱ را انجام دهند، زیرا با فهرست نمودن کارها و فعالیت‌هایی که تاکنون برای پرکردن اوقات فراغت خود انجام داده‌اند، متوجه می‌شوند که چقدر از اوقات فراغت خود استفاده کرده‌اند.
- در فعالیت بعدی با مقایسه برگه‌های خود با سایر دوستانشان به تفاوت‌ها و شباهت‌ها می‌پردازند. سپس از آنها بخواهید علل این تفاوت‌ها را بگویند و دریابند که استفاده از اوقات فراغت به چه عواملی بستگی دارد.
- این بخش از کتاب تصاویری موجود است که انواع گذراندن اوقات فراغت را نشان می‌دهد، علاوه بر آن شما می‌توانید از نمایش اسلاید و عکس‌هایی که خودتان از اشکال مختلف گذران اوقات فراغت تهیه کرده‌اید استفاده کنید.
- نکته قابل توجه تأکید بر برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت است. این اوقات چه به صورت فردی یا گروهی باشد باید تابع برنامه باشد.

نکته : توصیه مهم این است که دانش‌آموزان روش‌هایی برای پرکردن اوقات فراغت انتخاب کنند که امکان دسترسی به آنها را داشته باشند. در کلاس تأکید کنیم که برای داشتن اوقات فراغت مناسب الزاماً نباید هزینه زیادی پرداخت. فراموش نکنید گذراندن مناسب اوقات فراغت نقش مهمی در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نوجوانان دارد. و این درس فرصت مناسبی است تا آنها را با شیوه‌های مناسب و مکان‌های گذراندن اوقات فراغت در محل زندگی‌شان آشنا کنید.

- در فعالیت ۲ از بچه‌ها بخواهید یک جدول هفتگی برای زمان حال یا ایام تابستان طراحی کنند و برنامه خود را در آن بنویسند. به منظور تعمیق یادگیری و توجه بیشتر، در این بخش دانش‌آموزان فعالیت کاوشگری شماره ۳ را انجام می‌دهند و روش‌های مناسب با کم‌ترین هزینه و امکانات را پیشنهاد می‌کنند.
- دانش‌آموزان را به چند گروه تقسیم کنید. برای انجام این فعالیت آنها می‌توانند از پدر و مادر و اهالی منطقه کمک بگیرند. دانش‌آموزان را راهنمایی کنید. پس از بررسی تحقیق‌ها، خودتان فهرست مراکز و مکان‌های اوقات فراغت را با کمک دانش‌آموزان درست کنید و به دیوار کلاس یا راهروی مدرسه نصب نمایید.

بازی‌های قدیمی: در این قسمت توصیه می‌شود که از دانش‌آموزان بپرسید آیا از بازی‌های قدیمی محلی خود اطلاعاتی دارند و یا این که هنوز این بازی‌ها در حال انجام است؟ یکی از روش‌ها این است که دانش‌آموزان را به حیاط مدرسه ببرید و یک بازی قدیمی را اجرا کنید، با این کار شما به دو هدف رسیده‌اید:

یک بازی قدیمی را که ریشه در فرهنگ آن منطقه دارد به بچه‌ها معرفی کرده‌اید.

ویژگی‌های بازی‌های قدیمی را به بچه‌ها آموزش داده‌اید مانند: ۱- اجرای دسته جمعی، ۲- تحرک در انجام بازی و فعالیت بدنی، ۳- خلاقیت در انجام آن و...

وقتی از بچه‌ها می‌خواهید این بازی را با بازی‌های رایانه‌ای مقایسه کنند، آنها را متوجه ضررهای استفاده زیاد از بازی‌های رایانه‌ای کنید و اجازه دهید با یکدیگر گفتگو و اظهار نظر کنند.

● در فعالیت‌های ۵ و ۶ نیاز به همکاری خانواده دارید، به وسیله نامه یا جلسه حضوری از خانواده‌ها بخواهید این مصاحبه انجام شود. قبل از انجام مصاحبه، با کمک دانش‌آموزان فرمی برای مصاحبه تهیه کنید تا طبق سؤال‌های آن مصاحبه انجام شود.

● فعالیت ۶ نیز یک فعالیت کاوشگری است. نتایج هر دو فعالیت بچه‌ها را در کلاس بخوانید.

نکته: در این درس توجه به رعایت مقررات و قوانین و رفتارهای مناسب در مکان‌های عمومی گذران اوقات فراغت مورد تأکید است و دانش‌آموزان می‌آموزند که هر مکان عمومی مقررات مخصوصی دارد و آنها باید به حقوق دیگران احترام بگذارند و مقررات را رعایت کنند.

● فعالیت‌های ۷ و ۸ نیز فعالیت‌های کاوشگری است و هدف آن است که بچه‌ها بتوانند مکان‌های عمومی گذراندن اوقات فراغت محل زندگی را شناسایی کنند و علاوه بر آن مشارکت در امور اجتماعی محل زندگی خود را نیز یاد بگیرند.

در این قسمت درس، رفتارهای مناسب در مکان‌های عمومی گذران اوقات فراغت معرفی شده است با مرور قوانین و مقررات در ورزشگاه و بوستان‌ها (پارک‌ها) در ص ۷۶ از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگ شماره ۱۸ (فعالیت ۹) را تکمیل کنند.

قابل ذکر است در مناطقی مانند روستاها و مناطق عشایری که این محل‌ها وجود ندارد شما می‌توانید در عنوان هر بخش تغییراتی به وجود بیاورید برای مثال می‌توان به بچه‌ها آموخت در مراسم و اماکن مذهبی روستاها (مثلاً هیأت عزاداری در روز عاشورا) هم مقررات خاصی وجود دارد، که باید رعایت شوند مانند رعایت صف در گرفتن غذای نذری و رعایت حال کودکان و سالمندان. این فعالیت به صورت گروهی و با بحث و اظهار نظر انجام شود.

مقررات و مکان‌های گذراندن اوقات فراغت

کاربرگ شماره ۱۸

مثال:

کتابخانه

- ۱- سکوت را رعایت کنیم.
- ۲- نظم و آرامش را در ورود و خروج و ورق زدن کتاب و مجله رعایت کنیم.
- ۳- با کارکنان کتابخانه همکاری کنیم و از آنها برای برداشتن کتاب اجازه بگیریم.
- ۴-

سالن‌های تئاتر و نمایش و سینما

- ۱- نوبت را در صف خرید بلیط رعایت کنیم.
- ۲- سکوت را هنگام پخش فیلم رعایت کنیم و با صدای بلند حرف نزنیم.
- ۳- از تخمه شکستن و خوردن در هنگام پخش فیلم خودداری کنیم.
- ۴- تلفن همراه خود را خاموش کنیم.
- ۵-

موزه‌ها و گنجینه‌ها

- ۱- سکوت را رعایت کنیم.
- ۲- به اشیاء دست نزنیم.
- ۳- بدون اجازه عکس برداری نکنیم.
- ۴- در راهروها ندویم.

فعالیت ۱۰ به منظور تقویت مهارت‌های IT طراحی شده است و در صورت وجود امکانات در مدرسه، دانش‌آموزان را با مراجعه به پایگاه اینترنتی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، سازمان دانش‌آموزی و... آشنا کنید تا یاد بگیرد چطور می‌تواند از برنامه‌های این مراکز مطلع شوند.

محورها و ابزارهای ارزشیابی: برای مشخص نمودن محورهای ارزشیابی از این فصل به اهداف و انتظارات یادگیری این فصل مندرج در جدول ابتدای این فصل توجه نمایید و کلیه فعالیت‌های داخل و خارج از کلاس دانش‌آموزان را در نظر بگیرید.

نمونه ابزارهای ارزشیابی از این فصل

- * آزمون کتبی و پرسش‌های شفاهی
- * کاربرگ‌های فعالیت
- * فهرست مشاهدات از انجام فعالیت‌های کلاسی (گروهی و فردی) و پرسش و پاسخ در کلاس
- * فهرست بررسی کارهای تحقیقی دانش‌آموزان
- * ارزشیابی از طریق خانواده‌ها (برای مثال در زمینه تأثیر آموزش بر رفتارهای دانش‌آموز در برنامه‌ریزی برای خود یا رعایت قوانین و مقررات در اماکن عمومی)

معرفی منابع برای مطالعه

- ۱- مجله رشد آموزش علوم اجتماعی شماره ۴، سال ۱۳۸۶، ویژه‌نامه اوقات فراغت، دفتر انتشارات کمک آموزشی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- ۲- خسرو، کی‌منش، شناخت اوقات فراغت و راه‌های پرکردن آن، دارالثقلین قم ۱۳۸۷
- ۳- علی، بلوکباشی، بازی‌های کهن در ایران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی ۱۳۸۶
- ۴- روبرتاروش: مدیریت زمان، مترجم مژده شیرازی‌منش، خدمات فرهنگی رسا ۱۳۸۲
- ۵- دکلان ترسی/مدیریت زمان در یک هفته، مترجم بنفشه نمازی، کیفیت و مدیریت ۱۳۸۱
- ۶- عظیم، محمدزاده، سری کتاب بازی‌های محلی دزفول، نشر الهام ۱۳۸۵
- ۷- دیوید ای وتن و کیم اش‌گمردن، مدیریت استرس، مترجم سعید جعفری مقدم - کرج ۱۳۸۰
- ۸- دکتر احمد، بهشتی، اسلام و بازی کودکان، انتشارات اداره کل تربیت بدنی آموزش و پرورش